

1. Een gids in spannende tijden

Daniël 1:1-2

Wij beleven spannende tijden. De coronapandemie heeft de wereld voorgoed veranderd en geleid tot verdeeldheid en spanning. Corona begon nog maar net te luwen of aan de grenzen van Europa ontstond grote onrust nadat Rusland Oekraïne binnenviel. Onrust is er over de wereldwijde klimaatontwikkeling. Grootse plannen worden afgekondigd om het tij te keren. Sommige mensen spreken over *The Great Reset* ... Er is een tendens zichtbaar dat overheden en internationale instanties steeds meer grip op mensen en hun vrijheden proberen te krijgen. China ontwikkelt zich tot een totalitaire politiestaat, maar ook de Verenigde Naties proberen met dertig Sustainable Development Goals (SDG's) de koers van de wereld fundamenteel te verleggen. In het 'vrije' Westen lijken fundamentele vrijheden, zoals vrijheid van godsdienst en van onderwijs, op de helling te staan. Er waait een beklemmende liberaal-progressieve wind door de samenleving, die weinig opheeft met christelijke normen en waarden. Een agressieve lhbt-lobby beïnvloedt het denken van miljoenen over huwelijk, relaties en seksualiteit. Ondertussen gaat de secularisatie onverminderd door. Kerk na kerk wordt

gesloten in West-Europa en christenen worden steeds meer een minderheid. Het christelijk geloof, dat eeuwenlang onze cultuur heeft gestempeld, wordt steeds meer een stipje in de achteruitkijkspiegel.

Wij beleven spannende tijden. Een tijd waarin je je hart vasthoudt. Een moeilijke tijd. Voor ons, voor onze kinderen. Maar ook een eerlijke tijd. Ik zal nooit vergeten wat mijn docent godsdienst zei toen hij in 6 vwo afscheid van ons nam. Hij vertelde: ‘Jullie zullen leven in een hele moeilijke tijd. Maar ook een hele eerlijke tijd.’ Waarom eerlijk? Omdat in zo’n tijd waarin wij leven, vanzelf duidelijk wordt waar je staat, waar je bij hoort. Er zullen heel veel mensen afvallen. Meelopers redden het niet. Maar zo wordt ook duidelijk wie God wel willen dienen.

De vraag die zich opdringt is: Hoe zullen we dan leven? Hoe moet je leven in een tijd als deze? Als er een boek is in de Bijbel dat ons daarbij kan helpen, dan is het wel het boek Daniël. Het is een gids om te leven in deze tijd en tevens een gids voor het leven in de eindtijd.

Het belang van het boek Daniël

Gids voor deze tijd

In de eerste plaats: het boek Daniël helpt ons *om te leven in een tijd waarin je een minderheid bent als je de Heere God wilt dienen* – net als Daniël en zijn vrienden. Daniël leefde in een cultuur waarin de meerderheid van de mensen er heel andere waarden en ideeën op nahield dan hij. Waarin mensen andere goden dienden dan de God van Israël. Dat was nieuw. Eeuwenlang hadden de Joden in hun eigen

land gewoond, waar ze God konden dienen. Maar nu hoorden ze bij een minderheid in een vreemd land, waar heel andere goden gediend werden en waar de mensen er heel andere ideeën op nahielden..

Dat is een parallel met onze tijd. Wij komen uit een situatie waarin christenen hoorden bij de meerderheid. Honderd jaar geleden hoorde het merendeel van de Nederlanders nog bij een kerk. Dat is voorbij. Het rapport ‘Religie in Nederland’ (2020) wist te vertellen dat nog maar 46 procent van de Nederlanders zich tot een kerkelijke gezindte rekent (tegenover 60 procent eind jaren negentig). Tachtig procent van de Nederlanders bezoekt zelden of nooit een kerk. Christenen zijn een minderheid geworden. Dat stelt je voor nieuwe vragen en uitdagingen. Daarbij kan Daniël ons helpen, want hij verkeerde feitelijk in dezelfde situatie.

Een tweede reden waarom het boek Daniël ons helpt om te leven in deze tijd, is dat er een *sterke overeenkomst is tussen het Babel van toen en de wereld van nu*. In het Babylonische rijk was er namelijk geen ruimte voor exclusieve opvattingen. In Babel leefden allerlei groepen mensen, die allemaal hun eigen opvattingen en goden hadden. Dat was allemaal prima, je mocht privé best je overtuigingen hebben, maar die mocht je niet uitdragen en die mochten ook niet botsen met de overtuigingen van de overheid. Dat zie je in Daniël 2. De koning maakt een beeld – en iedereen moet daarvoor knielen. Wie zegt: ‘Dat kan ik niet, want mijn geloof laat dat niet toe’, heeft een probleem. Dat lijkt op onze maatschappij. Wij leven ook in een samenleving met heel veel opvattingen – en dat vindt de overheid ook allemaal prima – maar zodra je denkt of zegt: ‘Wat ik geloof is waar, maar de rest niet’, dan heb je een probleem. Als een ambtenaar op grond van

zijn geloofsovertuiging zegt: ‘Ik kan geen huwelijk sluiten tussen twee mensen van hetzelfde geslacht’, dan heeft hij een probleem. Dat mag je best voor jezelf vinden, maar in de publieke ruimte is daarvoor geen ruimte. Dan moeten we allemaal knielen voor het beeld van de gelijkheidsideologie van de overheid. Er is geen ruimte voor exclusieve opvattingen. Er is nog een derde reden: *het voorbeeld dat Daniël ons geeft*. Hoe moet je nu leven in zo’n pluralistische cultuur waarin je bij een minderheid hoort? Ook daarbij kan Daniël ons helpen. Je zou kunnen zeggen: ‘Als er zo weinig ruimte meer is, dan trek ik me terug uit de samenleving.’ Dat is de keuze voor het isolement. Een andere optie is dat je je maar aanpast. Je geeft je opvattingen op en je past je aan de grote massa aan. Dat hebben honderdduizenden christenen in Nederland de afgelopen decennia ook gedaan. Aanpassen. Je laat je overtuigingen los en je neemt de overtuigingen van de samenleving over. Dat is makkelijk. Dan wordt er niet meer vreemd naar je gekeken; je hoort erbij. Maar het bijzondere is dat Daniël voor geen van beide opties kiest. Hij past zich niet aan en hij trekt zich niet terug. Hij trekt zich niet terug – hij staat midden in die Babylonische samenleving; hij heeft een belangrijke functie aan het hof. Maar hij past zich ook niet aan. Als in Daniël 6 de koning een wet uitvaardigt die bepaalt dat je alleen tot de koning mag bidden, doet Daniël daaraan niet mee. Hij bidt, net als altijd, tot God. Daniël gaat een andere weg: de weg van de kritische participatie. Hij neemt zijn plek in de samenleving in; hij dient de koning, maar wel kritisch. Hij houdt vast aan zijn overtuiging, maar probeert wel zijn plek in te nemen. Daar kunnen we van leren. Hoe moet je leven in deze tijd? Trek je niet terug. Pas je ook niet aan. Maar neem kritisch je plek in.

Drie manieren dus waarop het boek Daniël ons helpt in deze tijd: het laat ons zien hoe je moet leven als een minderheid, het helpt ons om te leven in een pluralistische cultuur en ten slotte geeft Daniël ons een voorbeeld van de manier waarop je je in zo'n wereld moet opstellen: wel in de wereld, maar niet van de wereld.

Gids voor het leven in de eindtijd

Als wij het hebben over het boek Daniël denken wij vaak aan die bekende verhalen die je vroeger hoorde op de zondagschool of op school en die de kinderen zo graag lezen in de kinderbijbel: Daniël in de leeuwenkuil, de drie vrienden en het beeld, de droom van de koning ... Maar dat is maar de helft van het verhaal. Het boek Daniël bestaat uit twaalf hoofdstukken en de helft daarvan zijn dromen en visioenen die Daniël gehad heeft over de toekomst. De Heere heeft Daniël inzicht gegeven in de manier waarop de wereldgeschiedenis zich zal gaan onvouwen. Dat is in de eerste plaats natuurlijk bedoeld voor het volk Israël, na de ballingschap, maar daarin zit ook onderwijs voor ons. Want deze visioenen gaan niet alleen over de periode na de ballingschap, maar ook over de eindtijd, het laatste der dagen, de laatste fase van de wereldgeschiedenis – dingen die nog gebeuren moeten en die wij misschien nog wel zullen meemaken. Het is dus ook een boek voor de eindtijd. Het geeft inzicht in de ontplooiing van de wereldgeschiedenis. Wat zie je dan?

Het Koninkrijk van God komt. Dat zullen we straks zien in hoofdstuk 2. Die steen die van de berg af rolt en alle koninkrijken der aarde verplettert. Dat is de kernboodschap van Daniël: Gods Koninkrijk komt.

Maar het boek Daniël laat ook zien: voordat het zover is,

zal er heel veel lijden en beproeving voor het volk van God komen. Het Koninkrijk komt, maar het is wel: door lijden tot heerlijkheid. De Joden dachten misschien wel dat het zou komen vlak na de ballingschap, maar God liet zien: er zal nog heel veel gebeuren en het volk van God zal nog heel veel beproeving en lijden meemaken, waarvan een deel nog moet komen.

Daarom is het boek Daniël ook een oproep tot volharding: en nóg is het einde niet ... Het Koninkrijk komt, maar het is er nog niet. Daarom moet je volharden, volhouden. En de belofte dat het echt komt, geeft je ook de kracht om te volharden.

Drie redenen waarom het boek Daniël ook een gids is voor de eindtijd: het geeft inzicht in de ontvouwing van de wereldgeschiedenis, het laat zien dat het door lijden tot heerlijkheid gaat en het roept op tot volharding.

De hoofdpersonen in dit verhaal

Laten we vervolgens even kijken naar de hoofdpersonen in dit verhaal.

Dat zijn natuurlijk in de eerste plaats Daniël en zijn vrienden – vier jongemannen die zijn meegenomen, gedeporteerd vanuit Juda. Zij zijn een spiegel voor jongeren vandaag. Ze waren jong – ze werden omringd door verleidingen – en toch dienden ze de Heere. Dat kan dus. Zij laten zien: het is echt mogelijk om de Heere te dienen, ook als je voor je gevoel vaak alleen staat, ook als er zo veel verleidingen en verzoekingingen om je heen zijn.

Ik laat dat nu even voor wat het is, want daarover zullen we nog veel horen. Laten we vervolgens nog even kijken naar

vers 1 en 2, want daar wordt ook een aantal andere hoofdpersonen genoemd. Drie koningen: Jojakim, de koning van Juda, Nebukadnezar, de koning van Babel, en –in vers 2 – de Heere, de Koning der koningen ...

Ik wil over alle drie iets zeggen. Het verhaal begint met Jojakim: ‘In het derde jaar van het koninkrijk van Jojakim ... ’ Jojakim was de zoon van de godvrezende koning Josia. Maar hij was niet zoals zijn vader. Hij was de koning die de boekrol van de profeet Jeremia in stukken sneed (Jer. 36). Een goddeloze koning die niet wilde luisteren naar het Woord van God. Jojakim was een vazal van Nebukadnezar. Dat betekende: hij mocht wel regeren, maar hij was ten diepste gehoorzaamheid – en belasting! – verschuldigd aan Nebukadnezar. Drie jaar lang heeft Jojakim zo geregeerd. Daarna kreeg hij het in zijn hoofd om in opstand te komen tegen Nebukadnezar. Dat heeft hij geweten, want Nebukadnezar trok met zijn leger op naar Jeruzalem en zette hem af als koning en daarbij nam hij een deel van de bevolking gevangen, onder wie dus Daniël en zijn vrienden. Met Jojakim is het slecht afgelopen. Dat had Jeremia al geprofeteerd toen hij die boekrol met het Woord des Heeren verbrand had: ‘Daarom zegt de HEERE (...): Hij zal geen hebben die op de troon van David zitte; en zijn dood lichaam zal weggeworpen zijn, des daags in de hitte en des nachts in de vorst’ (Jer. 36:30).

De tweede hoofdpersoon die hier genoemd wordt, is Nebukadnezar, koning over het machtigste rijk in die dagen. Op het moment dat hij Jeruzalem belegert, zit hij net op de troon. Het is dan het jaar 605 voor Christus. Meer dan veertig jaar bestuurt hij dat grote rijk, tot zijn dood in 562 voor Christus. We zullen hem nog heel wat keren tegenkomen. Hij woonde in de stad Babel, in het huidige Irak. Een stad die

zijns gelijke niet kende in de wereld van toen. Archeologen schatten dat de stadsmuur tussen de 20 en 30 kilometer lang was en volgens geschiedschrijvers kon je over de stadsmuur rijden; de muur was zo breed dat twee strijdwagens elkaar konden passeren!

En dan is er nog een derde koning. Dat is de Heere. Die komen we tegen in vers 2. Deze tekst leert ons drie dingen over deze Koning, drie belangrijke lessen waarmee we dit hoofdstuk afsluiten.

Deze Koning is trouw aan Zijn Woord. We lezen in vers 2: ‘En de Heere gaf Jojakim, de koning van Juda, in zijn hand ...’, dat is: in de hand van Nebukadnezar. Waarom deed de Heere dat? Waarom laat God Zijn volk een nederlaag lijden en geeft Hij de koning over in de hand van de koning van Babel? Omdat Hij trouw is aan Zijn Woord! Want God had gezegd dat het gebeuren zou! Lees het maar na in Leviticus 26: ‘Indien gij Mij niet zult horen, en al deze geboden niet zult doen (...) zal Ik u [dit] ook doen (...): ‘Ik [zal] Mijn aangezicht tegen ulieden zetten, dat gij geslagen zult worden voor het aangezicht uwer vijanden; en uw haters zullen over u heerschappij hebben’ (vers 17). Denk ook maar aan de geschiedenis van Hizkia in Jesaja 39. Hizkia laat vol trots zijn schatten zien aan de gezanten uit Babel – maar de HEERE zegt: ‘Al wat in uw huis is en wat uw vaders opgelegd hebben tot een schat tot op deze dag, [zal] naar Babel weggevoerd worden; er zal niets overgelaten worden (...). Daartoe zullen zij van uw zonen (...) nemen, dat zij hovelingen zijn in het paleis van de koning van Babel’ (verzen 6 en 7).

God doet wat Hij zegt. Hij heeft eeuwenlang gewaarschuwd, veel geduld gehad – maar er komt een keer een einde aan. Dan oordeelt Hij de zonde. Hij doet wat Hij zegt. Hij is trouw aan Zijn Woord.

Dat is een boodschap die wij ook moeten horen. Dat is een waarschuwing – en dat is een troost. Het is een *waarschuwing*. God meent het als Hij zegt dat Hij oordeelt en de zonde straft: als andere goden, andere dingen, andere zaken belangrijker zijn dan Hij. Als we ons niet bekeren, als we ons niet in berouw tot de Heere wenden, dan zullen we ervaren dat God Woord houdt – ook in Zijn oordeel. God heeft veel geduld, maar er komt een dag dat we zullen zien dat Hij Woord houdt – een oordeel zo verschrikkelijk dat de verwoesting van Jeruzalem erbij vergeleken maar een peulenschil is. Een waarschuwing – maar ook een *bemoediging*. Als we de Heere vrezen, mogen we weten: Hij houdt getrouw Zijn Woord! Dat geeft rust als het gaat om de wereldgeschiedenis: hoe het ook zal gaan, welke stormen er nog komen: Zijn Koninkrijk komt. Dat heeft Hij Zelf gezegd. En Hij houdt Woord.

Dat is ook een *troost* voor je persoonlijk leven. Je mag de Heere aan Zijn Woord houden, je mag Hem houden aan Zijn beloften. ‘Heere, doe wat U beloofd hebt en wat U gesproken hebt.’ Hoe vaak vergeten we dat niet? Hoe vaak vergeten we niet dat God het meent als Hij zegt dat Hij het gebed hoort? Hoe vaak vergeten we niet dat God het echt meent als Hij zegt dat Hij met Zijn Geest in ons wil werken? Hoe vaak vergeten we niet dat God het echt meent als Hij zegt dat Hij ons wil helpen en bijstaan? Hij meent het. Hij houdt getrouw Zijn Woord. Deze Koning regeert. Je zou denken: daar lijkt het niet echt op ... De Heere regeert? De stad van God wordt aangevallen, het volk van God weggevoerd, de schatten van het huis van God ook! Hoezo, de Heere regeert? Toch is het zo. Want we lezen in vers 2: ‘En Heere gaf Jojakim, de koning van Juda, in zijn hand ...’ Wat Jojakim niet gelooft en wat Nebukadnezar niet weet, is dat de Heere hier werkt. Als God het niet had

gewild, had Nebukadnezar niets bereikt. Het lijkt Hem uit de hand te lopen, maar Hij heeft hier juist de hand in. God voltrekt het oordeel over Juda – en die machtige Nebukadnezar is niet meer dan een middel in Zijn hand. De HEERE regeert! Je ziet het niet, je merkt het niet, maar toch is het zo! De meeste mensen houden hier geen rekening mee. Het leven is een wirwar aan gebeurtenissen, vol toeval. Het had net zo goed niet kunnen gebeuren of anders kunnen gaan ... Maar de Bijbel zegt: God regeert.

Het is geen toeval dat dit gebeurt. Het is geen toeval dat Daniël in Babel terechtkomt. Toeval bestaat niet. Want God regeert. Wat arm als je dat niet gelooft! Want dan is alles toeval, zonder zin en zonder doel. Dat betekent ook: er is niemand die het in de hand heeft. Maar in het geloof mogen we weten: de Heere regeert. Dat is een troost. God regeert; in het groot, in de wereldgeschiedenis, maar ook in het klein, ook in de trauma's van je leven. Ook als je gevangengenomen wordt en meegenomen wordt naar een wildvreemd land, ver van je familie. En als je denkt: Waarom gebeurt dit? Waarom overkomt mij dit? Daaraan zie je gelijk dat 'God regeert' niet betekent dat er geen traumatische gebeurtenissen kunnen zijn. Maar het betekent wel: ook dan val je niet uit Gods handen. Want ook dan regeert Hij. En ook dan kan ik op Hem aan! Deze Koning is nederig. Nebukadnezar niet. Hem horen we straks roepen: 'Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb ...?' Een trotse koning. Maar God is een nederige Koning. Hoezo? Lees maar mee: 'En de Heere gaf Jojakim, de koning van Juda, in zijn hand, en een deel van de vaten van het huis Gods; en hij bracht ze in het land Sinear, in het huis zijns gods; en de vaten bracht hij in het schathuis zijns gods.' Dat Nebukadnezar overwint, betekent niet alleen dat hij sterker

is dan de koning van Juda, maar ook dat zijn goden sterker zijn dan de God van Israël. Althans, zo dachten de mensen in die tijd. Als jij een vijand wist te overwinnen, dan werd daarmee in één keer duidelijk dat ook jouw goden sterker waren dan de god van dat andere volk. Je ziet dat ook als de Filistijnen het volk Israël verslagen hebben en zij de ark van de Heere meenemen (1 Sam. 4). Die moet in de tempel van Dagon staan. Dat betekent: onze god is sterker dan de God van onze vijanden. Dat gebeurt hier ook. De spullen van het huis van de Heere worden meegenomen naar Babel. Dat is een vernedering van God. Want de vijanden zullen denken: onze goden zijn sterker dan de God van Israël. En God laat dat gebeuren! De Heere is bereid om deze schande te ondergaan. Want deze Koning is nederig.

Dit vers laat ons iets zien van de nederigheid van God. Het is vandaag niet anders. Wij leven ook in een tijd waarin het lijkt alsof God nederlaag op nederlaag lijdt. Steeds minder mensen laten zich iets aan Hem gelegen liggen, de kerk wordt kleiner. Is dat nu de machtige God, de Schepper van hemel en aarde? Deze tekst laat zien: er zijn tijden en momenten waarop God ogenschijnlijk de verliezer is en Hij Zich zelfs te schande laat maken. Dat Hij Zich laat meevoeren en belachelijk laat maken door Zijn vijanden. Dat doet denken aan Golgotha, waar de Zoon van God naakt aan een kruis hangt. 'Als U werkelijk de Zoon van God bent, kom van dat kruis af!' Maar Hij komt niet van het kruis af. Hij laat Zich bespotten, vernederen, te schande maken ... Dat is nu de nederigheid van God. Een God Die zo nederig is dat Hij ons vlees en bloed aanneemt, een God Die zo nederig is dat Hij de gestalte van een slaaf aanneemt, een God Die zo nederig is dat Hij Zich aan een kruis laat spijkeren ... Zo is God!

En zo laat ook het boek Daniël ons iets zien van de Heere Jezus Christus. De Steen Die straks alle koninkrijken van de aarde verplettert – maar Die ook zo nederig is dat Hij Zich gevangen laat nemen naar Babel; zo nederig dat Hij sterft aan een kruis.

Tot slot

We zullen in Daniël veel donkere dingen tegenkomen. Maar de centrale boodschap is: Gods Koninkrijk komt. Al is de tijd donker en moeilijk, toch is het mogelijk om te leven en te overleven in Babel. Toen en nu! Het is mogelijk om te leven in Babel – voor wie hoopt op Zijn Woord en vertrouwt op Zijn leiding.

Voor wie dat niet doet, heeft dit boek ook een boodschap: God houdt Woord! Hij laat de zonde niet ongestraft, maar volvoert Zijn oordeel. Zoek daarom de Heere terwijl Hij te vinden is. Zoek geen grote dingen. Er is weinig reden om optimistisch te zijn over de toekomst. Er hangen donkere wolken boven ons. De wereld gaat voorbij. En zonder God is er geen toekomst. Toekomst is er alleen voor het volk van God, voor eenieder die de Heere vreest.

Maar Zijn oordeel is nog niet voltrokken. Nog wacht Hij om genadig te zijn. Hij houdt Woord – niet alleen Zijn Woord van oordeel, maar ook Zijn Woord van genade. En die genade wordt nóg verkondigd. Zo waar als Hij straks Zijn Woord vol oordeel volvoert, zo waar volvoert Hij ook vandaag Zijn Woord van genade!

Want de Koning Die ons verkondigd wordt, is niet alleen de Koning Die Zijn Woord houdt – Hij is ook de Koning

Die zo nederig was dat Hij aan een kruis wilde sterven. Opdat eenieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar het eeuwige leven heeft!

Vragen

1. Wat spreekt jou aan in de persoon en in het boek Daniël?
2. Hoe ervaar je onze tijd? Welke ontwikkeling baart jou zorgen?
3. Heb je ermee te maken dat jouw opvatting botst met (een) dominante opvatting(en) in de samenleving? Hoe ga je daarmee om?
4. Daniël is een voorbeeld van kritische participatie. Wat heeft die houding jou te zeggen en (hoe) probeer je daaraan gestalte te geven?
5. God regeert vaak in het verborgene. Wat betekent dit voor jou?
6. 'God is al nederig, de mens nog trots' (Augustinus). Hoe zie je zowel die nederigheid van God als de trots van de mens gestalte krijgen (in de Bijbel, in de geschiedenis, in het persoonlijk leven)?
7. Wat troost jou de wetenschap dat God Woord houdt?